

תנועה וגישה בגדה המערבית

עובדות

כ־85% מתוואי גדר ההפרדה, שאורכה הכולל הוא 712 ק"מ, עוברים בתוך הגדה המערבית ולא לאורך "הקו הירוק". במקומות שבהם הושלמה בניית הגדר – 65% מן התוואי שלה, נכון לעכשיו – נאלצים חקלאים פלסטינים להשיג היתרים מיוחדים או להשתמש ב"תיאום מוקדם" כדי להגיע לאדמתם הממוקמת בין גדר הפרדה לקו הירוק.

פלסטינים בעלי תעודות זהות של הגדה המערבית נזקקים להיתרים כדי להיכנס לירושלים המזרחית, מלבד גברים בני יותר מ־55 ונשים בנות יותר מ־50; בין 2011 ל־2015 נענו בסירוב, במוצק, 17% מהבקשות להיתרים שהוגשו על ידי מטופלים רפואיים ומלוויהם לגשת לירושלים המזרחית או לבתי חולים ישראליים.

הגישה ל־20% משטח הגדה המערבית אסורה בצו צבאי בנימוק שהאזור הוגדר כ"שטח אש" לצורכי אימונים צבאיים, או כאזור חיי.

גישת פלסטינים ליותר מ־10% משטחי הגדה המערבית הנמצאים בתוך שטחי השיפוט של התנחלויות אסורה בצו צבאי; חקלאים יכולים להגיע לאדמות בבעלותם הפרטית המצויות בתוך התנחלויות או בסביבתן פעמיים בשנה לכל היותר, בכפוף ל"תיאום מוקדם".

בסוף 2016 חסמו את התנועה בגדה המערבית 572 מכשול קבע, בהם 44 מחסומים מאוישים באופן קבוע, 52 מחסומים מאוישים חלקית ו־376 חסמי דרכים, תלוליות עפר ושערי דרך.¹

יותר ממאה מכשולים נוספים, בהם 18 מחסומי קבע, מפרידים בין אזור H2 של העיר חברון, המצוי בשליטת ישראל, לבין יתר העיר.

אף שבשנים האחרונות נותר מספר המכשולים יציב ברובו, בסוגיה חלו שינויים: עשרות חסמי דרכים הפכו לשערי דרך, ומחסומים מסוימים מאוישים רק מעת לעת, וכך מתאפשרת נייחות רבה יותר בעתות רגיעה.

ב־2016 פרסו כוחות ישראליים במוצק מדי שבוע 107 מחסומי פתע אד הוק לאורך כבישים בגדה המערבית.

השימוש בכבישים באורך של יותר מ־400 ק"מ אסור על כלי רכב בעלי לוחיות רישוי פלסטיניות, או שהוא מוגבל ביותר. נתון זה אינו כולל כבישים צבאיים וכבישים בתוך התנחלויות.

כ־88 אלף פלסטינים החיים ב־23 יישובים נאלצים לנסוע בדרכים עוקפות למרחקים ניכרים, גדולים פי שניים עד חמישה מהדרך הישירה, כדי להגיע לעיר הסמוכה או למרכז השירותים הקרוב ביותר (למעט ירושלים המזרחית).

חולים מתמחים ולמקומות הקדושים, ומצטמצמת יכולתם לבקר אצל קרובי משפחתם בעיר. בנוסף, גדר ההפרדה מנתקת שכונות פלסטיניות צפופות הממוקמות בתוך הגבולות המוניציפליים של ירושלים מן הליבה העירונית שלהן, ומאלצת את תושביהן לעבור במחסומים כדי להגיע ליתר העיר.

הגבלות הגישה לשטחי מרעה לאורך בקעת הירדן, וכן לאדמות בבעלות פרטית פלסטינית בתוך התנחלויות וסביבן, פגעו ברעייה ובחקלאות כמקורות מחיה והגבירו את תלותן של הקהילות הנפגעות בסיוע הומניטרי. פלסטינים החיים בשטח ההתנחלות בעיר חברון מתמודדים גם הם עם הגבלות חמורות כשהם רוצים לחזור אל בתיהם או לצאת מהם, לשמר את חיי המשפחה שלהם ולהגיע לשירותים. הגבלות הגישה תורמות ליצירתה של סביבה כופה ומציבות את משפחות וקהילות נפגעות בסכנה של העברה בכפייה.

המשפט הבינלאומי מטיל על ישראל את החובה לאפשר תנועה חופשית של פלסטינים בתוך השטח הפלסטיני הכבוש, לרבות ירושלים המזרחית. חריגות מחובה זו מוכרות רק משיקולים ביטחוניים חיוניים, ורק כמענה לסיכונים ביטחוניים ספציפיים. חלקי גדר ההפרדה העוברים בתוך הגדה המערבית, יחד עם משטר השערים וההיתרים הנלווה אליהם, אינם חוקיים מתוקף המשפט הבינלאומי.²

מאות מכשולים שהציב הצבא הישראלי בנימוקי ביטחון מונעים את זרימת התנועה ותורמים לפיצול הגדה המערבית ליחידות שטח נפרדות. הנסיעה המתחייבת מכך בדרכים עוקפות והעיכובים במחסומים פוגעים בגישתם של פלסטינים למקורות מחייה ולשירותים, וכן בפעילות הכלכלית. מחסומים מסוימים הפכו למוקדי מתיחות, חיכוכים ועימותים. מעת לעת, לאחר פיגועים נגד ישראלים, הצבא חוסם גם את הכניסות הראשיות ליישובים שבהם חיו התוקפים.

גדר ההפרדה, על משטר ההיתרים והשערים הנלווה אליה, פגעה במקורות המחיה החקלאיים של משפחות פלסטיניות, המחזיקות בבעלותן באדמות בשטח הסגור שבין גדר ההפרדה לקו הירוק, ואילו מי שגרים באזור זה מתמודדים עם צמצום הגישה לשירותים. גדר ההפרדה הוקמה לאחר גל פיגועים שביצעו פלסטינים בתחומי ישראל, ומטרתה המוצהרת היא למנוע פיגועים כאלה.

משטר ההיתרים שהוטל בתחילת שנות התשעים ובניית גדר ההפרדה בשנות האלפיים בודדו במידה גוברת והולכת את ירושלים המזרחית מיתר הגדה המערבית, ושינו את הגיאוגרפיה, הכלכלה והחיים החברתיים שלה. בשל כך, מוגבלת באופן חמור גישתם של פלסטינים המתגוררים במקומות אחרים בשטח הפלסטיני הכבוש לבתי

1. נתון זה אינו כולל מחסומים על הקו הירוק, מחסומי פתע שהוצבו אד הוק וחסמי תנועה בתוך העיר חברון.

2. בית המשפט הבינלאומי לצדק, ההשלכות החוקיות של בניית חומה בשטח הפלסטיני הכבוש, 9 ביולי 2004.

תנועה וגישה בגדה המערבית

כביש עוקף שכם

השימוש בכביש עוקף שכם, המחבר את ההתנחלות אלון מורה דרור מה, נאסר ברובו על פלסטינים מאז 2000, איסור החוסם את הדרך הראשית לכפר בית דגן (4,200 בני אדם) ומונע משישה כפרים פלסטינים גישה לאדמות חקלאיות.

גיוס

נישתם של חקלאים תושבי גיוס לאדמת החקלאיות שלהם, המבודדות בין גדר ההפרדה לקו הירוק, כפופה למשטר היתרים מגביל, ואפשרית רק דרך שער שיועד לכך. מצב זה פוגע במקור המחיה העיקרי של הכפר.

חיזמא

ב־2016 חסם הצבא את הכניסה הראשית לכפר חיזמא (6,500 תושבים), ופגע בנישתם של אנשים לשירותים ובחיי המסחר בכפר; על פי הצבא, החסימה נועדה למנוע יידוי אבנים על כלי רכב ישראליים.

כפר עקב

כפר עקב שוכן בתוך שטח השיפוט של עיריית ירושלים, אבל גדר ההפרדה מפרידה אותו מיתר העיר. תושביו נאלצו צים לעבור במחסום כדי להגיע לשירותים ולמקומות עבודה. דתם ביתר העיר, והעירייה חדלה הלכה למעשה לספק שירותים באזור.

בני נעים

מאז סוף 2015 חסם הצבא לפרקי זמן ממושכים כמה מהכניסות הראשיות לבני נעים (26,500 בני אדם) או את כולן, בעקבות פיגועים שתושבי העיריה ביצעו נגד ישראלים ביישובים אחרים. צעדים אלה שיבשו את גישת התושבים לשירותים ולמקורות מחיה.

H2 חברון

יותר ממאה מחסומים וחסמי כבישים מפרידים את אזור ההתנחלות בעיר חברון מיתר העיר. כמה רחובות באזור זה הוכרו לשימוש הבלעדי של מתנחלים, ותנועת פלסטינים אסורה בהם.

